

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет іноземної філології

Кафедра прикладної лінгвістики

Крестьянполь Л. Ю.

Линник Ю.М.

Карпіна О. О.

Коломєєць В.М.

Практика навчальна

**методичні рекомендації до навчальних практик
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(спеціалізація 035.10/V11.10 Прикладна лінгвістика)**

ЛУЦЬК 2025

УДК 004.896

811.111

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол №3 від 19 листопада 2025 р.).

Укладачі:

Л. Ю. Крестьянполь	кандидат технічних наук, доцент, Волинського національного університету імені Лесі Українки.
Ю. М. Линник	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики Волинського національного університету ім. Лесі Українки.
О. О. Карпіна	кандидат філологічних наук, доцент, Волинського національного університету імені Лесі Українки.
В.М. Коломєєць	старший викладач кафедри прикладної лінгвістики Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

Рецензенти:

Т. О. Гришанович — кандидат фізико-математичних наук, доцент завідувач кафедри комп'ютерних наук та кібербезпеки;

А. Б. Павлюк — кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

К-80 Методичні рекомендації з навчальних практик для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (спеціалізація 035.10 Прикладна лінгвістика) / Крестьянполь Л.Ю., Линник Ю.М., Карпіна О.О., Коломєєць В.М. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2025. 54 с.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035/B11 Філологія за спеціалізацією 035.10/B11.10 Прикладна лінгвістика з метою забезпечення якісної організації і проведення навчальних практик.

Методичні рекомендації затверджено на засіданні кафедри прикладної лінгвістики (протокол № 3 від 29.08.2025 р.).

© Л. Ю. Крестьянполь,
© Ю.М. Линник
© О. О. Карпіна
© В.М. Коломєєць, 2025 р.

ЗМІСТ

1.ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК	5
1.1.Види, загальні характеристики, мета та заплановані результати практик	6
1.2.Організація практик	6
2. ПРАКТИКА НАВЧАЛЬНА В ІТ-СФЕРІ	8
2.1. Організація практики.	8
2.2. Зміст, основні завдання практики	8
2.3. Приклад виконання кейсів	11
2.4.Оформлення звіту практики	17
2.5.Список літератури	18
3. ПРАКТИКА НАВЧАЛЬНА ПЕРЕКЛАДАЦЬКА	21
3.1. Організація практики	21
3.2. Зміст, основні завдання практики	22
3.3. Приклади виконання навчальних завдань	24
3.4. Оформлення звіту практики	31
3.5. Критерії оцінювання	32
3.6. Глосарій перекладацьких термінів	33
3.7. Список літератури	38
4. ПРАКТИКА НАВЧАЛЬНА З МАШИННОГО ТА АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ	40
4.1. Організація практики	40
4.2. Зміст, основні завдання практики	40
4.3. Оформлення звіту практики	43
4.4. Розшифрування результатів оцінювання якості машинного перекладу	47
4.5. Список літератури	49
5. ДОДАТКИ	53

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК

Програму практик складено, відповідно до [Положення про проведення практики здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки](#), розробленого, згідно із Законом України "Про вищу освіту", [Положення про організацію навчального процесу](#) та стандартами вищої освіти, освітньою програмою "Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика" першого (бакалаврського) рівня, спеціальності 035/B11 Філологія.

Зміст практики визначається силабусом практики, який складається викладачем (колективом викладачів), які мають у навчальному навантаженні керівництво навчальними практиками у здобувачів освіти, обговорюється й затверджується у встановленому Університетом порядку.

Відповідальність за проведення навчальних практик

Відповідальність за організацію, проведення і контроль навчальної практики покладається на ректора Університету. Загальну організацію практики та контроль за її проведенням здійснює проректор з навчальної роботи та рекрутації. Навчально-методичне (організаційне) керівництво навчальною практикою здійснює керівник практики Університету. Навчально-методичне керівництво та контроль за виконанням здобувачами освіти силабусу практики забезпечують керівники практики від кафедр.

1.1. Види, загальні характеристики, мета та заплановані результати практик

Види практик

Курс	Назви практик	Кафедри, що забезпечують організацію	Семестр	Кількість кредитів	Загальна кількість годин
1	Навчальна в ІТ-сфері	Кафедра прикладної лінгвістики	II	6	180
2	Навчальна перекладацька	Кафедра прикладної лінгвістики	III	5	150
2	Навчальна з машинного та автоматизованого перекладу	Кафедра прикладної лінгвістики	IV	5	150

Метою навчальної практики є узагальнення, систематизація, закріплення та поглиблення теоретичних знань студентів за профільними дисциплінами, що вивчені за освітньою програмою "Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика".

1.2. Організація практик

Організація і проведення практик

Організаційними заходами, що забезпечують підготовку та порядок проведення навчальної практики для здобувачів денної (очної (денної, вечірньої) та заочної форм навчання, є:

- 1) призначення керівників практики здобувачів освіти від кафедр;
- 2) розробка силабусів (програми) практики.
- 3) складання тематики індивідуальних завдань на практику.

Індивідуальні завдання розробляються керівником практики від

кафедри. Зміст індивідуальних завдань повинен відображати фахові особливості освітньої програми, враховувати тематику курсових та випускних кваліфікаційних робіт (проектів), конкретні умови та можливості баз практик, відповідати цілям і завданням освітнього процесу;

4) підготовка форм звітної документації за результатами проходження практики та повідомлення здобувачів освіти про систему звітності (подання письмового звіту, виконання індивідуального завдання, підготовка доповіді, повідомлення, виступу тощо);

Підведення підсумків навчальних практик

На залік з навчальної практики здобувач освіти має представити весь пакет документів, передбачених силабусом (програмою) практики (щоденник практики, результати виконання індивідуального завдання оформлені у формі письмового звіту про проходження практики).

Комісія приймає залік у терміни, що визначені розпорядженням на практику.

2. ПРАКТИКА НАВЧАЛЬНА З ІТ

2.1. Організація практики

Практика проводиться у 2-му семестрі на першому курсі. Підставою для проведення практики є розпорядження на практику по університету, яким, зокрема, визначаються керівник практики з числа викладачів кафедри прикладної лінгвістики. Навчальна практика проводиться на кафедрі прикладної лінгвістики в лабораторіях ВНУ імені Лесі Українки, що відповідають вимогам освітньої-професійної програми (ОПП) підготовки здобувачів. Навчальна практика згідно навчального плану триває протягом семестру з 2 по 18 тижднів. (6,0 кредитів ЄКТС) та визначається затвердженим навчальним планом за спеціальністю. Форма контролю результатів практики – залік. До кінця терміну перебування на практиці здобувач повинний завершити складання звіту. Звіт про практику студент здає на перевірку керівнику практики від університету. Підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри прикладної лінгвістики.

2.2. Зміст, основні завдання практики

Етапи	Зміст, основні завдання	Тривалість	Години
Підготовчий	1.Ознайомлення здобувачів із керівниками практики, їх розподіл між керівниками від бази практики (викладачі кафедри прикладної лінгвістики). 2.Опис та пояснення змісту виконуваних робіт. 3.Представлення необхідного програмного забезпечення. 4.Надання зразків звітної	2-й тиждень	16

	документації.		
Ознайомлювальний	1. Представлення здобувачів керівникам від бази практики (викладачі кафедри прикладної лінгвістики). 2. Ознайомлення зі змістом виконуваних робіт на кафедрі прикладної лінгвістики.	3- й тиждень	16
Основний	1. Виконання обов’язкових видів робіт, кейсів (на вибір здобувача), що стосуються: • оптимізації роботи операційної системи; • налаштування та управління мережевим обладнанням; • проведення аудиту безпеки веб-сайтів або мережових систем • створення або оптимізація веб-сайту з використанням певного стеку технологій; • розробка графічних елементів для інтерфейсів веб-додатків чи мобільних додатків. • створення наборів іконок, кнопок, та інших елементів, які відповідають сучасним тенденціям дизайну; • створення графічного контенту для рекламних кампаній у соціальних мережах;	4 – 16-й тиждень	92

	• розробка інтерактивних макетів для демонстрації функціоналу веб-сайтів чи додатків; • розв'язування інших кейсів задач у сфері ІТ, запропонованих керівником практики чи здобувачем. 2. Виконання додаткових видів робіт (узгоджуються із керівником практики; виконуються лише у присутності керівника практики), що стосуються : • перевстановлення операційної системи; • встановлення необхідних драйверів; • встановлення / видалення програм; • управління жорстким диском за допомогою спеціалізованого ПЗ. • діагностування роботи ОС або окремих пристроїв ПК, ремонт ПК; • виконання кейсів що запропоновані керівником практики або здобувачем.		
Підсумковий	1.Підготовка необхідної документації. 2.Підписання щоденників та звітів. 3.Захист практики.	17-18 й тиждень	16

2.3. Приклад виконання кейсів.

2.3.1. Оптимізація швидкодії ОС Windows

1. Вимкнення автозапуску непотрібних програм.

Коли ОС запускається, багато програм автоматично стартують у фоновому режимі, сповільнюючи завантаження системи.

Кроки:

1. Натисніть Ctrl + Shift + Esc, щоб відкрити Диспетчер завдань.
2. Перейдіть у вкладку Автозавантаження (Startup).
3. Вимкніть непотрібні програми (наприклад: Steam, Discord, Adobe Updater, тощо).

Результат:

Скорочується час запуску системи на 20–50%.

2. Оптимізація жорсткого диска / SSD.

Для HDD — дефрагментація, для SSD — TRIM.

Команда для SSD (у PowerShell):

```
Optimize-Volume -DriveLetter C -ReTrim -Verbose
```

Результат:

ОС швидше читає та записує дані на диск.

3. Очищення системи від тимчасових файлів.

Тимчасові файли накопичуються і сповільнюють роботу.

Команда (у Windows):

```
cleanmgr /sagerun:1
```

Або вручну:

Пуск → Виконати → введіть %temp%, видаліть усе.

4. Налаштування енергоспоживання.

Замість режиму “Економія” виберіть “Висока продуктивність”.

Кроки:

Панель керування → Електроживлення →

Виберіть “Висока продуктивність”.

5. Вимкнення візуальних ефектів.

Менше анімацій — більше ресурсів для програм.

Кроки:

Пуск → “Система” → “Додаткові параметри системи”.

Вкладка “Додатково” → “Параметри” (у розділі “Швидкодія”).

Виберіть “Забезпечити найкращу швидкодію”.

6. Автоматизація оптимізації через скрипт.

Можна створити PowerShell-скрипт, який запускає ці дії разом:

```
# optimize.ps1
Write-Host "Оптимізація системи..."
Stop-Process -Name "OneDrive" -ErrorAction SilentlyContinue
Start-Sleep -Seconds 2
Optimize-Volume -DriveLetter C -ReTrim
Clear-RecycleBin -Force
Write-Host "Оптимізація завершена!"
```

Після виконання таких дій:

Зменшується навантаження на CPU/RAM.

Прискорюється запуск системи.

Звільняється місце на диску.

Знижується кількість фонових процесів.

2.3.2. Проведення аудиту безпеки веб-сайтів

Мета аудиту- виявити вразливості веб-сайту example.com, оцінити ризики несанкціонованого доступу, витоку даних або пошкодження системи.

1. Підготовчий етап

Перед початком тестування необхідно:

Отримати дозвіл власника сайту (щоб не порушити закон).

Визначити межі тестування:

- основний домен example.com,
- піддомени (admin.example.com, api.example.com),
- не тестувати продакшн-базу даних.

2. Збір інформації (Reconnaissance)

Збір відкритих даних про сайт.

Приклади інструментів:

whois example.com — інформація про домен.

nslookup або dig — DNS-записи.

nmap example.com — відкриті порти та служби.

whatweb example.com — CMS, фреймворки, сервер.

Результат:

Сервер: Apache 2.4.58

CMS: WordPress 6.6.1

Порт 80 (HTTP) і 443 (HTTPS) відкриті

3. Перевірка вразливостей

Перевіряються типові проблеми OWASP Top-10. SQL Injection

```
sqlmap -u "https://example.com/login.php?id=1" --risk=3 --level=5
```

4. Перевірка автентифікації

Тестування сили паролів адміністратора.

Перевірка наявності двофакторної аутентифікації.

Аналіз токенів у cookies (HttpOnly, Secure прапорці).

5. Звіт і рекомендації

Фінальний документ містить:

- опис знайдених проблем;
- ризики для бізнесу;
- конкретні технічні рекомендації;
- оцінку рівня безпеки (від 1 до 10).

Приклад аналізу

4. Оцінка ризиків

Рівень	Опис	Потенційні наслідки
 Високий	Може призвести до повного захоплення акунтів або сайту	Витік даних, втручання у БД
 Середній	Може полегшити атаку або знизити довіру користувачів	Компрометація cookies, перехоплення сесій
 Низький	Інформаційні або косметичні проблеми	Витік версій, ризик фішингу

Деталі виявлених проблем

№	Категорія	Опис	Рівень ризику	Довідка / Приклад	Рекомендація
1	Слабкі паролі	Обліковий запис <code>admin</code> має пароль <code>Admin123</code>	 Високий	Установка авторизація через <code>brute-force</code>	Увеличте кількість складних паролів (мін. 10 символів, 3FA)
2	Відсутній HSTS	Сайт дозволяє підключення без HTTPS при першому візиті	 Середній	Перевірка через <code>sslscan.com</code>	Додати заголовок <code>Strict-Transport-Security: max-age=31536000; includeSubDomains</code>
3	Ветра версії CMS	Вивідний код частини коментарів: <code><!-- [officeid: 4.4.3.1-3]</code>	 Низький	Перегляд коду сторінки	Прибрати версію CMS з коментарів
4	Налаштування cookies	Відсутній параметр <code>HttpOnly</code> для тривання сесії	 Середній	Аналіз через Burp Suite	Додати <code>Set-Cookie: sessionid=...; HttpOnly; Secure</code>
5	X-Frame-Options	Не заданий заголовок <code>propi</code> <code>Clickjacking</code>	 Низький	Перевірка в браузері	Додати <code>X-Frame-Options: DENY</code>

2.3.3. Налаштування та управління мережевим обладнанням

Проектування комп'ютерних мереж у середовищі моделювання Cisco Packet Tracer.

Зареєструватись на офіційному сайті CISCO та скачати Cisco Packet Tracer. Посилання <https://www.netacad.com>

Створення моделі комп'ютера. З області моделей (лівого нижнього кута) вибрати End Devices → PC-PT та винести його на робочу область. Клацнути лівою кнопкою миші по моделі комп'ютера. На вкладці Config вибрати пункт FastEthernet. В меню IP Configuration вибрати Static та задати статичну IP-адресу 10.0.32.1 з маскою підмережі 255.255.255.0. В пункті Settings в графі Display Name задати доменне ім'я PC1. В меню Gateway/DNS вибрати Static та задати IP-адресу шлюзу (інтерфейс за допомогою якого комп'ютер зможе зв'язуватися з комп'ютерами з інших мереж) 10.0.32.50, IP-адресу DNS-сервера 10.0.32.100. Повторити п.3.1 ще для двох комп'ютерів відповідно збільшуючи IP-адресу та доменне ім'я.

Створення моделі сервера. З області моделей вибрати End Devices → Server-PT та винести його на робочу область. Клацнути лівою кнопкою миші по моделі сервера. На вкладці Config вибрати пункт FastEthernet. В меню IP Configuration задати IP-адресу

10.0.32.100 з маскою підмережі 255.255.255.0. В пункті Settings в графі Display Name задати доменне ім'я Server1, шлюз – 10.0.32.50. В пункті HTTP вимкнути підтримку сервером HTTP та HTTPS. В пункті DHCP вимкнути підтримку цієї служби. В пункті TFPT вимкнути підтримку цієї служби.

Створення моделі комутатора. З області моделей вибрати Switches → Switch-PT-Empty та винести його на робочу область. Клацнути лівою кнопкою миші по моделі комутатора. На вкладці Physical вимкнути пристрій за допомогою візуального перемикача. Вибрати пункт PT-SWITCH-NM-1CFE та перенести його у "пустий" порт моделі п'ять разів (три комп'ютери, сервер, маршрутизатор), увімкнути комутатор.

Створення моделі маршрутизатора. З області моделей вибрати Routers → Router-PT-Empty та винести його на робочу область. Клацнути лівою кнопкою миші по моделі маршрутизатора. На вкладці Physical вимкнути пристрій за допомогою візуального перемикача. Вибрати пункт PT-ROUTER-NM-1CFE та перенести його у "пустий" порт два рази (кожний інтерфейс для кожної мережі), увімкнути пристрій. На вкладці Config, вибрати пункт FastEthernet8/0. Ввести IP-адресу 10.0.32.50 з маскою підмережі 255.255.255.0, увімкнути порт за допомогою флажка у відповідному полі. Вибрати пункт FastEthernet9/0. Ввести IP-адресу 10.0.2.1 з маскою підмережі 255.255.255.0, увімкнути порт.

Створення моделі HTTP-сервера. З області моделей вибрати End Devices → Server-PT та винести його на робочу область. Клацнути лівою кнопкою миші по моделі сервера. На вкладці Config, вибрати пункт FastEthernet. В меню IP Configuration задати IP-адресу 10.0.2.2 з маскою підмережі 255.255.255.0. В пункті Settings в графі Display Name задати доменне ім'я my.com, шлюз - 10.0.2.1. В пункті DHCP вимкнути підтримку цієї служби. В пункті TFPT вимкнути підтримку цієї служби. В пункті DNS вимкнути підтримку цієї

служби. В пункті HTTP увімкнути підтримку сервером HTTP та HTTPS.

Налаштування зв'язків. Вибрати Server1 на вкладці Config в меню DNS задати Name – my.com, Address – 10.0.2.2 та натиснути кнопку "Add". В таблицю DNS буде доданий запис відповідності доменного імені реальної IP-адресі. З області моделей вибрати Connections → Copper StraightTrough та з'єднати комп'ютери з комутатором, Server1 з комутатором, комутатор з восьмим портом маршрутизатора. З області моделей вибрати Connections → Copper Cross-Over та з'єднати сервер my.com з дев'ятим портом маршрутизатора.

Тестування створеної мережі. Клацнути лівою кнопкою миші по комп'ютеру PC1. На вкладці Desktop вибрати Command Prompt. В полі командної строки набрати ping 10.0.32.2 та упевнитися, що пакети циркулюють між комп'ютерами. Клацнути лівою кнопкою миші по комп'ютеру PC2. На вкладці Desktop вибрати Command Prompt. В полі командної строки набрати ping 10.0.32.100 та упевнитися, що пакети циркулюють між комп'ютерами. Клацнути лівою кнопкою миші по серверу Server1. На вкладці Desktop вибрати Command Prompt. В полі командної строки набрати tracert 10.0.2.2 та упевнитися, що пакети циркулюють між комп'ютерами. Клацнути лівою кнопкою миші по комп'ютеру PC3. На вкладці Desktop вибрати Web Browser. В рядку адреси набрати my.com та упевнитися, що HTML сторінка відображається коректно (це свідчить про правильність налаштувань DNS та HTTP-сервера).

2.4. Оформлення звіту практики

Звіт з навчальної практики в ІТ складається з

- титульного аркушу (Додаток 1);
- Вступу – мета, завдання практики, стислий опис місця проходження;

- Основної частини – опис виконаної роботи під час практики: процедури, методи, результат, що зроблено;
- Висновків – узагальнення досвіду, що вдалося, що слід удосконалити.
- Списку використаних джерел – згідно з вимогами академічної доброчесності;
- Додатків за наявності – можуть бути таблиці, графіки, інші матеріали, що не помістились у текст.

Технічні вимоги до звіту

Формат аркуша – **A4 (210×297 мм)**. Текстова частина – виконаний машинописом (за допомогою комп'ютера). Шрифт – Times New Roman. Розмір шрифту: зазвичай текст – 14 pt, таблиці/примітки – 12 pt. Міжрядковий інтервал – 1,5. Поля сторінки: ліве ~20 мм, праве ~15 мм, верхнє ~20 мм, нижнє ~20 мм. Нумерація сторінок – суцільна скрізь, крім титульного листа (номер на титулі не вказують). Кожен розділ роботи починається з нової сторінки. Назви розділів – великими літерами, вирівняні симетрично. Наприклад: «ВСТУП», «РОЗДІЛ 1», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ». Цифровий матеріал (таблиці, графіки) потрібно подавати у вигляді таблиць із назвою та номером.

Звіт має бути надрукований чітко, без помилок і виправлень

2.5. Список рекомендованих джерел:

1. Andrew S. Tanenbaum, Herbert Bos. Modern Operating Systems (4th Edition), ISBN 978-013-359162-0, Published by Pearson, 2014. 1136 p.
2. Basic Concepts of grid layout. MDN WebDocs. URL: https://developer.mozilla.org/en-US/docs/Web/CSS/CSS_Grid_Layout/Basic_Concepts_of_Grid_Layout MDN Web Docs.

3. Bootstrap 5 Tutorial. W3Schools. URL: <https://www.w3schools.com/bootstrap5/>
4. Canva's ultimate guide to font pairing. Canva. URL: <https://www.canva.com/learn/the-ultimate-guide-to-font-pairing/>
5. CSS GridLayoutModule. W3Schools. URL: https://www.w3schools.com/css/css_grid.asp/
6. CSS Tutorial. W3Schools. URL: <https://www.w3schools.com/css/default.asp>
7. Dalia Goldberg. Data-Driven Design: What It Is and Why It Matters. Springboard Blog, 2019. URL: <https://www.springboard.com/blog/design/data-driven-design/>
8. Figma Handbook. A comprehensive guide to the best tips and tricks in Figma. URL: <https://designcode.io/figma-handbook>
9. FlavioCopes. The CSS Handbook: A HandyGuideto CSS forDevelopers. URL: <https://www.freecodecamp.org/news/the-css-handbook-a-handy-guide-to-css-for-developers-b56695917d11/>
10. Hewlett Packard. Посібник з роботи в мережах та Інтернеті. Електронний ресурс. Режим доступу <http://h10032.www1.hp.com/ctg/Manual/c00797815>
11. HTML Tutorial. W3Schools. URL: <https://www.w3schools.com/html/default.asp> (Last accessed: 01.02.2023)
12. Prototype interactions and animations. Figma Help Center. URL: <https://help.figma.com/hc/en-us/articles/360040315773-Prototype-interactions-and-animations>
13. Scaling Design Thinking in the Enterprise. Best Practices From a 5-Year Case Study. UXPin, 2017. 56 p.
14. ShayHowe. Learn to Code Advanced HTML & CSS. URL: <https://learn.shayhowe.com/advanced-html-css/>
15. ShayHowe. LearntoCode HTML & CSS. URL: <https://learn.shayhowe.com/html-css/>
16. Steven Miller. UX Design: A Field Guide To Process And Methodology For Timeless User Experience. Independently published, 2021. 120 p.

17. Архітектура комп'ютерів та периферійні пристрої: Навч. посібник / С. Є. Бантюков, О. В. Чаленко, В. С. Меркулов та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2018. Ч. 1. 116 с.
18. Грицунов О. В. Інформаційні системи та технології. Навчальний посібник. Х.: ХНАМГ, 2010. 222 с.
19. Дегтярьова Л.М., Гроза П.М., Сомов С.В. Навчальний посібник з дисципліни «Технології розробки програмного забезпечення» для студентів спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія».Полтава: ПолтНТУ, 2017. 218 с.
20. ДСТУ 2392-94 Інформація та документація. Базові поняття. Чинний від 01.01.1995.
21. Крестьянполь Л.Ю. Веб-форми як інструмент автоматизованої системи збору інформації [Текст]: монографія / Любов Юрійвна Крестьянполь, Ірина Павлівна Біскуб. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 162 с.
22. Кулаков В.Г., Леохин Ю.Л. Моделирование компьютерных сетей в симуляторе Cisco Packet Tracer 6. 2016.
23. Методи та засоби мультимедійних інформаційних систем: навч. посіб. / Т. М. Басюк, П. І. Жежнич; Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 426 с. Бібліогр.: с. 413–416.
24. Олексюк В., Балик Н., Балик А. Організація комп'ютерної локальної мережі. Тернопіль: Підручники і посібники, 2018. 80 с.
25. Організація комп'ютерних мереж [Електронний ресурс] : підручник: для студ. спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення» та 122 «Комп'ютерні науки» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; Ю. А. Тарнавський, І. М. Кузьменко. Електронні текстові дані (1 файл: 45,7 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 259 с
26. Офіційний веб сайт Cisco. Електронний ресурс. Режим доступу <https://www.netacad.com/ru/courses/packet-tracer>

3. ПРАКТИКА НАВЧАЛЬНА ПЕРЕКЛАДАЦЬКА

3.1. Організація практики

Практика проводиться на II курсі протягом III семестру. Навчальна перекладацька практика має на меті сприяти забезпеченню комплексного розвитку навичок та умінь, необхідних для здійснення письмового перекладу, а саме:

- закріпити і поглибити знання з теорії та практики перекладу;
- ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;
- засвоїти граматичний, функціональний та лексичний матеріал, необхідний для виконання письмового перекладу;
- Вивчити фахову термінологію, кліше та лексику, властиву стандартизованим текстам англійською мовою, та їх українські еквіваленти;
- аналізувати тексту оригіналу із застосуванням відповідних перекладацьких стратегій (здійснення доперекладацького аналізу тексту; вибір відповідної перекладацької стратегії; оцінювання та добір мовних засобів для реалізації адекватного перекладу);
- здійснювати переклад зрозумілою мовою з використанням відповідної термінології.

Підставою для проведення практики є розпорядження на практику по університету, яким, зокрема, визначаються керівники практики з числа викладачів кафедри прикладної лінгвістики (1 керівник для 1 академічної групи). Під час практики керівник здійснює організаційну, методичну та контролюючу функції. Навчальна практика проводиться на

кафедрі прикладної лінгвістики, що відповідає вимогам освітньої-професійної програми (ОПП) підготовки здобувачів. Тривалість навчальної практики 18 тижнів (5,0 кредитів ЄКТС) та визначається затвердженням навчальним планом за спеціальністю. Форма контролю результатів практики – залік. До кінця терміну проходження практики здобувач повинний завершити складання звіту. Звіт про практику студент здає на перевірку керівнику практики від університету протягом 16 тижня навчання. На кафедрі створюється комісія для захисту звітів із практики навчальної перекладацької, до складу якої входять керівники практик. Залік комісія приймає згідно розкладу складання заліків. Підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри прикладної лінгвістики.

3.2. Зміст, основні завдання практики

Зміст програми практики регламентується Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України та навчальним планом підготовки бакалаврів зазначеної спеціальності.

Етапи	Зміст, основні завдання	Тривалість	Години
Підготовчий	Проведення настановчої конференції. 1. Загальні питання організації і проведення практики та її тривалість. 2. Знайомство здобувачів із керівниками практики, їх розподіл між керівниками від	1-й тиждень	8

	бази практики (викладачі кафедри прикладної лінгвістики). 3. Опис та пояснення змісту виконуваних робіт. 4. Надання зразків звітної документації.		
Ознайомлювальний	1. Зустріч з керівниками практики від кафедри. 2. Отримання індивідуального завдання. 3. Ознайомлення з графіком проведення консультацій зі своїми керівниками 4. Складання приблизного словника спеціальних термінів для глосарія.	2-й тиждень	16
Основний	1. Виконання обов'язкових видів робіт : Письмовий переклад лінгвокраїнознавчих текстів або статей та уривків з наукових праць британського лінгвіста Девіда	3 – 14-й тижні	96

	Крістала; • Відвідування консультацій, які проводить керівник практики; • Здача запланованої частини перекладу; • Обговорення рекомендацій та зауважень від керівника; • Складання словника спеціальних термінів з коментарями; • Аналіз граматичних явищ англійської мови в тексті та способів їх передачі, застосованих у перекладах; обґрунтування правильності вибору відповідників англійських форм і конструкцій; • Аналіз труднощів перекладу лексичних одиниць, характерних для вживання в країнознавчих та мовознавчих текстах; редагування;		
--	---	--	--

	• Редагування перекладу;		
Підсумковий	Підготовка необхідної документації: 1)Тексти перекладів спеціалізованих текстів з англійської мови на державну; 2) Звіт про проходження перекладацької практики; 3) Аналіз граматичних та лексичних труднощів перекладу; 4) Глосарій. 2.Підписання щоденників та звітів. 3.Захист практики.	15-18-й тижні	20

3.3 Приклади виконання навчальних завдань

3.3.1 Особливості перекладу лінгвокраїнознавчих текстів

У процесі роботи студенти зазвичай стикаються з лексичними, граматичними, жанрово-стилістичними труднощами, які вони мають долати. У перекладі одночасно обробляється граматична, лексична, стилістична, загальнотекстова і комунікативна інформація. Краєзнавчий текст – це тип тексту, що містить інформацію про місцевість із погляду історії, культури, природних та інших особливостей якої-небудь частини країни, регіону, області, району тощо. Складність сприйняття такого тексту може бути обумовлена більшою кількістю історико-культурних реалій, і часте звертання до блоків коментарів і приміток, наявних у самому тексті, а також додаткових етнографічних довідників, різних словників,

електронних баз даних можуть ускладнити процес рецесії краєзнавчого тексту навіть для носіїв мови. Перекладач краєзнавчого тексту стикається із труднощами ще більш високого порядку, і вони також у першу чергу обумовлені високою частотністю реалій і безеквівалентної лексики, у кожному конкретному випадку потребуючих окремого перекладацького розв'язку.

Питання специфіки перекладу історико-культурних реалій є важливою складником доперекладацького аналізу тексту такого типу. Переклад реалій – частина великої й важливої роботи з передачі національної й історичної своєрідності. Перекладач розробляє стратегію своєї роботи, яка залежить від багатьох факторів: функціонально-стилістичної специфіки тексту, значущості реалії в контексті, характеру самої реалії, особливостей мови перекладу, характеристик реципієнта.

Базисними для краєзнавчих типів текстів лексичними одиницями є краєзнавчі терміни, реалії, символи, концепти. Переклад реалій, як слів специфічних для певного народу або країни, вимагає від перекладача особливої уваги. Зрозуміло, що аби правильно передати означення предметів, про які йдеться в оригіналі, і образів, пов'язаних з ними, необхідно мати певні знання про ту дійсність, що про неї йдеться у тексті оригіналу. В теорії перекладу такі знання називають «фоновими знаннями». Тобто сукупність уявлень, про те, що являє собою реальний фон, на якому розгортається картина життя іншої країни та народу. Фонова лексика - слова або вирази, що несуть в собі додатковий зміст та певні семантичні та стилістичні відтінки, які накладаються на основне значення, і є загальновідомими людям, що належать до певної мовної культури.

Лексика і граматики тісно пов'язані з жанровостилістичними проблемами, оскільки, наприклад, до стилістичних характеристик тексту відносяться і частотність вживання певних слів, і

застосування певних граматичних форм і структур. Тому одним із завдань навчальної перекладацької практики є порівняння текстів-перекладів з оригіналом та аналіз способів передачі граматичних явищ англійської мови українською мовою. На першому курсі студенти вивчали граматичні аспекти перекладу і вони мають визначати та знати особливості вживання та перекладу пасивного стану дієслова, модальних дієслів, неособових форм дієслова та конструкцій з цими формами. Здобувачі освіти також аналізують труднощі перекладу слів-реалій, діалектизмів, безеквівалентної лексики та пропонують коректний варіант перекладу.

Прагматичне завдання перекладу полягає у досягненні максимальної еквівалентності з оригіналом.

Критерії оцінювання якості перекладу:

1. Адекватність передачі фактичного матеріалу оригіналу
2. Дотримання стилістичних норм цільової мови
3. Лексико-граматична коректність тексту перекладу

3.3.2 Приклад складання глосарію до лінгвокраїнознавчого тексту

The Kingdom of England in the tenth and eleventh centuries

King Edward the Elder (ca. 870–924; reigned 899–924) advanced Alfred's goal of creating a unified England. The Kingdom of England is traditionally considered to have been founded in 927 when Edward's son Athelstan (d. 939) subjugated the Danish and English parts of Northumbria. Northumbria remained a nominal kingdom under Scandinavian rulers, though under overall English lordship, until 954.

Small, relatively isolated England was ahead of other European kingdoms in developing centralized institutions. It had a national army, the fyrd, commanded by the king, and the English kings were unique in Europe in possessing a monopoly on coinage. The English silver penny was of a high standard. There was a centralized tax, the Danegeld, so called because it was first raised to pay off Danish armies. The English monarchy also developed a procedure called the writ, a letter from the king carrying the force of a command. This theoretically put the entire kingdom under the king's authority, a marked contrast to the weak feudal kingships of the European continent or the loosely associated Kingdom of Scotland. The Anglo-Saxon government of England also differed from its continental contemporaries in that the language of government was the same language people spoke in everyday life, Anglo-Saxon, rather than Latin.

The Anglo-Saxon kings took a strong interest in the church, which repaid them with loyalty. The new rulers rebuilt English monasticism after the disaster of the Viking invasions. Following the Continental example, the new monasteries emphasized an elaborate schedule of services. Both abbots and bishops were royal appointees. A ritual of coronation and anointing was imported from the Continent to emphasize the sacredness of kings and kingship. The legitimacy of kingship was based largely on tradition: the king was the realm's owner, protecting its people and leading them in war. The clergy emphasized the king's justice and his protection of the church. Royal succession was based on the monarch's selecting an heir within the royal family. This led to problems when he nominated more

than one successor at different points in his reign, or when he failed to nominate a successor at all.

Anglo-Saxons believed the king should have a witenagemot, or council, whose members were called *witan*. These leading nobles and churchmen had little independent power as a group, except sometimes in disputed successions. Despite the mythology of some later historians seeking the roots of the English parliament in the Anglo-Saxon period, the *witan* did not gather in a formal assembly with legal rights but advised the king when he sought their counsel. The country was relatively prosperous in the late Anglo-Saxon period, partly due to the Scandinavian raids tapering off, partly due to improvements in the climate. The people were divided into thanes (nobles), freemen, and slaves, whose numbers seem to have diminished in the late Anglo-Saxon period as the distinction between slaves and the larger category of the unfree was breaking down. Freemen were expected to have lords; the “lordless man” was an outlaw.

Глосарій до тексту:

1. ca. – a common abbreviation for the Latin word “circa” used about a year which means “around” or “approximately” – приблизно
2. reign – правити
3. Athelstan – Етельстан (ім'я)
4. subjugate – завоювати
5. Northumbria – Нортумбрія
6. Fyrd – a citizen militia in Anglo-Saxon England, made up of free men called to serve in times of war by the king – Фірд (національне ополчення)
7. coinage – карбування монет

8. the Danegeld – A land tax first collected to pay tribute to Viking raiders (Danes), later a regular tax in England – “данські гроші” або данегельд (данина, поземельний податок у Середньовічній Англії)
9. the writ – A royal written command or document with legal authority, used to enforce laws or summon people – королівський наказ
10. contemporaries – сучасники
11. monasticism – чернецтво
12. royal appointees – королівські ставленики
13. anointing – помазання, призначення
14. clergy – духовенство
15. successor – спадкоємець, наслідник
16. Witenagemot – a council of nobles and clergy who advised the Anglo-Saxon king and sometimes chose the next monarch – Вітенагемот або Вітан (політичний орган англо-саксонської влади в Англії, що діяв з сьомого і до одинадцятого століття)

3.3.3 Аналіз граматичних та лексичних труднощів перекладу

При виконанні перекладу цього тексту на українську мову слід звернути увагу на наступні граматичні конструкції англійської мови:

1. Конструкція складний підмет з інфінітивом (Nominative with the infinitive construction or Complex Subject)

The Kingdom of England **is traditionally considered to have been founded** in 927.

Традиційно вважається, що Королівство Англії було засновано в 927 році.

В цій конструкції вживається Perfect Passive Infinitive, який передає дію, що відбулася раніше, і передається пасивною формою минулого часу в українській мові.

2. Дієприкметниковий зворот (Participial phrase) ***Following the Continental example...***, який має значення одночасності дії, може перекладатися:

- За континентальним зразком
- Наслідуючи континентальний приклад
- Йдучи за прикладом континентальної (європейської) традиції”

3. Переклад герундія

Small, relatively isolated England was ahead of other European kingdoms **in developing centralized institutions.**

Невелика, відносно ізольована Англія випереджала інші європейські королівства у розвитку централізованих інституцій.

Текст описує період з історії Англії, тому в ньому активно вживаються:

терміни з історії та політології

(*monarchy, kingdom, succession, taxation*);

лексика, що позначає конкретні історичні явища Англії IX–X ст. (*fyrð, Danegeld, witenagemot*);

безеквівалентні реалії англосаксонської доби, які не мають точних перекладів українською, тому зазвичай передаються **транслітерацією або описово.**

Реалії – це слова, які називають предмети, явища чи інституції, властиві певній культурі або історичному періоду. У тексті вони виконують культурно-історичну функцію, відтворюючи специфіку англосаксонської доби.

Приклад	Значення / пояснення	Особливості перекладу
King Edward the Elder, Athelstan	Історичні постаті – реалії англійської історії	передаються транслітерацією
Northumbria	Історична область у середньовічній Англії	географічна реалія
the fyrð	ополчення, народне	безеквівалентна реалія;

	військо у давній Англії	перекладається описово: <i>ополчення (fyrd)</i>
the Danegeld	спеціальний податок для викупу від данських нападів	історична реалія; часто залишають оригінальну назву
the writ	королівський наказ/лист із силою закону	реалія англосаксонського права
witenagemot / witan	рада знаті й духовенства, дорадчий орган при королі	безеквівалентна історична реалія; переклад описовий: <i>рада старійшин (witenagemot)</i>
thane	знатний воїн або земельний власник	реалія суспільного устрою; можна передавати як <i>тен</i> або <i>феодал-нижчий дворянин</i>
freemen, slaves, lordless man	соціальні стани англосаксонського суспільства	частково перекладні, але культурно марковані

Крім реалій, текст містить низку загальноісторичних і політичних термінів, які належать до спеціальної лексики історичного дискурсу: **monarchy, succession, legitimacy, authority, kingdom, tax, church, clergy, abbots, bishops, appointees, justice, protection, tradition, realm**, які мають відповідники в українській мові.

3.4. Звітна документація включає:

1. Щоденник практики із зауваженнями керівника
2. Термінологічний глосарій (200 лексичних одиниць)
3. Збірник виконаних перекладів
4. Аналіз труднощів перекладу

У результаті проходження практики у здобувачів вищої освіти формуються навички самостійного виконання адекватного перекладу спеціалізованих текстів з лінгвокраїнознавства та мовознавства.

Вимоги до перекладацьких робіт

1. Загальний обсяг: 14 000 – 15 000 друкованих знаків
2. Формат представлення: 8 сторінок формату А4
3. Технічні параметри: шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал 1,5 (поля – 20 мм)

Документація, що подається з порушенням встановлених вимог, не приймається до розгляду та підлягає доопрацюванню.

3.5. Критерії оцінювання перекладацької практики

Навчальна перекладацька практика оцінюється за 100 бальною шкалою. Підсумкова оцінка виставляється на підставі відгуку керівника від кафедри про роботу студента, правильності оформлення звітної документації відповідно до вимог, виконання залікового перекладу та аналізу труднощів та особливостей перекладу.

Підсумковий контроль здійснюють під час захисту навчальної перекладацької практики згідно з розкладом залікової сесії.

Комісія приймає залік у терміни, що визначені наказом на практику.

У процесі захисту комісія оцінює якість і своєчасність подання звіту з практики та щоденника проходження практики, якість перекладів, практичні вміння та навички здобувача.

№	Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
1.	Переклад спеціалізованих текстів	60
2.	Укладання глосарію	15
3.	Оформлення звітної документації (щоденник)	5
4.	Аналіз граматичних та лексичних труднощів перекладу	10
5.	Захист практики	10
Разом		100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 – 81	Добре	
67 – 74	Задовільно	
60 – 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Не зараховано

3.6. Глосарій перекладацьких термінів

Адекватний переклад – переклад, що забезпечує прагматичні завдання перекладацького акту на максимально можливому для досягнення цієї мети рівні еквівалентності, не допускаючи порушення норм і узусу МП, дотримуючись жанрово-стилістичних вимог до текстів даного типу й відповідності конвенціональній нормі перекладу. У нестрогому вживанні адекватний переклад – це "правильний" переклад.

Безеквівалентна лексика – лексичні одиниці ВМ, що не мають регулярних (словникових) відповідностей у МП.

Безеквівалентні граматичні одиниці – граматичні форми й структури ВМ, що не мають однотипних відповідностей у МП.

Буквальний переклад – переклад, що відтворює комунікативно нерелевантні елементи оригіналу, у результаті чого або порушуються норми й узус МП, або виявляється непереданим дійсний зміст оригіналу.

Вихідна мова (ВМ) – мова оригіналу, мова з якої здійснюється переклад.

Вузький контекст (мікроконтекст) – лінгвістичний контекст у межах одного словосполучення або речення.

Генералізація – лексико-семантична заміна одиниці ВМ, що має більш вузьке значення, одиницею МП з ширшим значенням.

Граматична заміна – граматична трансформація, при якій граматична одиниця в оригіналі перетворюється в одиницю МП з іншим граматичним значенням.

Еквівалентність перекладу – спільність змісту (сміслова близькість) оригіналу й перекладу.

Еквівалентний переклад – переклад, що відтворює зміст оригіналу на одному з рівнів еквівалентності.

Інформативний переклад – переклад оригіналів, що не належать до художньої літератури (суспільно-політичних, науково-технічних, офіційно-ділових та ін.), тобто текстів, основна функція яких полягає в повідомленні якихось відомостей, а не в художньо-естетичному впливі на реципієнта.

Історичний переклад – переклад на сучасну мову історичного тексту, написаного мовою попередньої епохи. Калькування – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин-морфем або слів (у випадку сталих словосполучень) – їх лексичними відповідностями в МП.

Калькування або дослівний переклад (перекладацьке запозичення або дослівний переклад) – прийом перекладу слів, коли імітується структура одиниці мови оригіналу (морфемами чи слова) із використанням, як правило, першого за порядком відповідника у словнику.

Краєзнавчий текст – це тип тексту, що містить інформацію про місцевість із погляду історії, культури, природних та інших особливостей якої-небудь частини країни, регіону, області, району тощо.

Лексико-семантична заміна – спосіб перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом використання в перекладі одиниць ВМ, значення яких не збігаються зі значеннями вихідних одиниць, але можуть бути виведені з них за допомогою логічних перетворень певного типу.

Лексичний еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає зі значенням слова.

Лексичний контекст – сукупність лексичних одиниць, в оточенні яких використовується дана одиниця тексту.

Мова перекладу (МП) – мова, якою здійснюється переклад.

Навчальний переклад – переклад, що використовується у навчальному процесі для підготовки перекладачів або як один із прийомів навчання іноземної мови.

Неповний переклад – переклад, що передає смисловий зміст оригіналу із пропущеними й скороченнями.

Норма еквівалентності перекладу – вимога максимально можливої смислової близькості перекладу до оригіналу.

Описовий переклад – прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюються в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна).

Переклад – вид мовного посередництва, при якому зміст іншомовного тексту оригіналу передається іншою мовою шляхом створення комунікативно рівноцінного тексту цією мовою.

Перекладацька (міжмовна) трансформація – перетворення, за допомогою якого можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу.

Письмовий переклад – вид перекладу, при якому оригінал і переклад виступають у процесі перекладу у вигляді фіксованих (головним чином, письмових) текстів, до яких перекладач може неодноразово звертатися.

Послівний переклад – переклад, що виконується на рівні окремих слів без урахування смислових, синтаксичних і стилістичних зв'язків між словами.

Пофразовий переклад – переклад, що виконується на рівні окремих речень або фраз, які перекладаються послідовно одне за іншим.

Реалії – це слова та словосполучення, які називають політичні, соціальні, культурні та географічні явища і предмети, що є специфічними для кожного окремого народу, і не мають точних еквівалентів в МП.

Термін – це слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо. Основним прийомом перекладу терміна є переклад за допомогою лексичного еквівалента.

Транскодування – спосіб перекладу, коли звукова або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки МП. Цей спосіб використовується для передачі власних прізвищ, географічних назв, термінів, реалій тощо.

Транскрипція – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її звукової форми за допомогою букв МП.

Транслітерація – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її графічної форми за допомогою букв МП.

Трансформаційний переклад – переклад з використанням однієї з перекладацьких трансформацій.

Фонові знання (фонова інформація) – це додаткові екстралінгвістичні наукові, культурні, етнічні та інші знання, що

здатні покращити переклад, допомогти перекладачеві більш точно і правильно відтворити оригінальний текст.

Фонова лексика – слова або вирази, що несуть в собі додатковий зміст та певні семантичні та стилістичні відтінки, які накладаються на основне значення, і є загальновідомими людям, що належать до певної мовної культури.

Членування речення – спосіб перекладу, при якому синтаксична структура речення в оригіналі перетворюється у дві або більше предикативні структури в МП.

3.7. Список рекомендованих джерел:

1. Бондар Т. Г., Карпіна О. О. Методичні рекомендації для аудиторної та самостійної роботи з перекладу. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 44 с.

2. Василенко О., Калиновська І., Коляда Е. Great Britain : History and Culture = Велика Британія : історія і культура: навчальний посібник. Луцьк: ВНУ, 2023. 384 с.

3. Гапонів А.Б., Возна М.О. Лінгвокраїнознавство. Англomовні країни : підруч. для студ. та викладачів ВНЗ. Вінниця : Нова книга, 2005. 464 с.

4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: навчальний посібник. Вид. 5-те, випр. Вінниця : Нова книга, 2018. 656 с.

5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник. Київ : Юніверс, 2019. 280 с.

6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.
7. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства: Підручник. Вінниця : Нова книга, 2018. 512 с.
8. Сидорук Г. І. Basics of Translation Theory: навч. посібник. Київ: НУБіП України, 2019. 320 с.
9. Olikova M. Theory and Practice of Translation. Луцьк : Вежа, 2000. 170 р.
10. Василенко О., Калиновська І., Коляда Е. Great Britain : History and Culture = Велика Британія : історія і культура : навчальний посібник. Луцьк: ВНУ, 2023. 384 с.

4. ПРАКТИКА НАВЧАЛЬНА З МАШИННОГО ТА АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Мета та завдання. Мета навчальної практики з машинного та автоматизованого перекладу полягає у формуванні цілісного розуміння принципів функціонування сучасних систем машинного перекладу та розвитку практичних умінь їх застосування в реальних умовах перекладацької діяльності. У фокусі практики постає оцінювання якості машинного перекладу за допомогою популярної метрики BLEU й, що забезпечує об'єктивність процедури.

4.1. Організація навчальної практики: загальна структура та етапи виконання. Перебіг навчальної практики з машинного та автоматизованого перекладу передбачає послідовне виконання низки практичних завдань, реалізованих у кілька етапів.

4.2. Порядок виконання завдань практики

1. Створення перекладацького корпусу.

Експеримент з оцінювання якості перекладу розпочинається зі створення матеріалу дослідження – корпусу текстів для перекладу. Для цього студенти самостійно добирають по 20 оригінальних англомовних речень, що належать до трьох різних галузей людської діяльності (орієнтовний перелік наведено нижче), загалом 60 речень. Обсяг кожного речення

має становити від 15 до 25 слів. Матеріалом перекладу можуть слугувати фрагменти статей з періодичних онлайн-видань, інструкцій користувача до електричних приладів, юридичних угод; матеріали та правила проведення судових засідань, медичні та фармацевтичні (статті, медичні звіти, рецепти), економічні та фінансові (бізнес-новини, фінансові звіти, огляди ринку), освітні та наукові (навчальні матеріали, наукові статті), художні та літературні (оповідання, публіцистика, поезія), маркетингові та рекламні (оголошення, слогани, презентації продуктів) і повсякденні або побутові (листи, інструкції, рецепти), які є у вільному доступі в інтернеті. Окрім того, до корпусу можна включати тексти з інших галузей (на вибір студента).

2. Переклад. Створивши корпуси для перекладу, студенти переходять до наступного етапу – перекладу текстів у двох системах машинного перекладу. Переклад здійснюється для кожного корпусу окремо. Отримані машинні переклади зберігаються у файлах формату .txt, водночас кожне речення розміщено в окремому рядку. Для зручності подальшої обробки даних результати перекладу кожної галузі оформлюються в окремому файлі.

3. Створення еталонного перекладу (Reference Translation). На цьому етапі студенти на основі отриманих результатів машинного перекладу створюють еталонний

переклад (Reference Translation). Його мета – сформувати якісну людську версію перекладу, яка максимально точно і природно передає зміст оригіналу.

Студенти аналізують результати двох систем машинного перекладу, зіставляють їх, виправляють граматичні, лексичні та стилістичні неточності, а також забезпечують узгодженість і милозвучність тексту цільовою мовою. Отриманий варіант вважається еталоном якості, з яким надалі порівнюватимуться машинні переклади під час оцінювання. Еталонні переклади також зберігаються у форматі .txt – по одному файлу для кожного корпусу (3 файли – відповідно до кількості оригінальних корпусів).

5. Оцінювання якості перекладу. Цей етап передбачає оцінювання якості машинного перекладу через порівняння його з еталонним варіантом. Для цього використовується інтерактивний інструмент BLEU Score Evaluator, який дозволяє обчислити показники якості перекладу за метрикою BLEU (Bilingual Evaluation Understudy). Студенти здійснюють почергове оцінювання перекладів кожної галузі для обох систем машинного перекладу, зберігають отримані результати та описують їх у звіті, порівнюючи ефективність обох систем і узагальнюючи висновки щодо їхньої якості.

6. Укладання глосарію. На цьому етапі студенти укладають тематичний глосарій ключових термінів відповідно

до галузі текстів, які вони перекладали під час практики. Для цього необхідно:

- опрацювати автентичні тексти обраної галузі (інструкції, технічні описи, статті тощо);
- визначити найуживаніші галузеві терміни, словосполучення чи вирази;
- укласти глосарій, що містить 25 англійських одиниць із відповідниками українською мовою.

Глосарій оформити у вигляді таблиці (у документі Word або Google Docs) з такими графами:

English term / expression | Ukrainian equivalent (за бажанням можна додати стовпчик із коротким контекстом або прикладом уживання).

Слова впорядковуються в алфавітному порядку, в початковій формі, з маленької букви (за англійським терміном).

Оформлення матеріалів практики. Матеріали практики повинні містити такі структурні елементи:

- Титульна сторінка (див. зразок).
- Зміст.

- Звіт з практики з описом виконаних етапів, результатами та висновками (обсяг 1–2 сторінки друкованого тексту формату А4).
- Додатки: оригінальні тексти, перекладені та редаговані матеріали для кожної з обраних галузей для оцінки; видруковані графіки з результатами з інтерактивного оцінювача BLEU.
- Заповнений щоденник практики (див. дати та номер у розпорядженні).
- Список джерел, з яких було взято матеріали практики (речення для оцінки перекладу).

4.3. *Захист практики.* Захист навчальної практики з машинного та автоматизованого перекладу є завершальним етапом практики, що передбачає підсумкову перевірку рівня сформованості практичних умінь, отриманих у процесі виконання завдань практики.

У межах цього етапу студенти презентують результати виконаних індивідуальних завдань та надають аналітичні висновки щодо ефективності різних систем машинного перекладу в англо-українській мовній парі; представляють оформлені матеріали про проходження практики. Оцінювання результатів захисту здійснюється комісією, до складу якої

входять керівник практики та викладачі кафедри. Основними критеріями оцінювання є повнота виконання завдань, обґрунтованість висновків, якість оформлення та своєчасність представлення звітної документації.

Політика оцінювання. Підсумкове оцінювання результатів навчальної практики з машинного та автоматизованого перекладу здійснюється з урахуванням рівня активності студента, якості виконання завдань і дотримання встановлених вимог. Оцінювання має комплексний характер і спрямоване на визначення ступеня сформованості професійних компетентностей здобувачів освіти, їх уміння застосовувати сучасні системи машинного перекладу, виконувати постредагування та критично аналізувати отримані результати. Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється за 100-бальною шкалою відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки. Студент повинен забезпечити особисту присутність на перших етапах практики, підтримувати контакт з керівником, дотримуватися інструкцій і рекомендацій. Відсутність студента під час настановчих занять і запланованих зустрічей повинно бути належним чином аргументовано, оскільки розподіл балів охоплює кожен з етапів практики, що залишає

за керівником право відняти кількість балів, яка відповідає пропущеному етапу.

Зміст роботи, що оцінюється	Бали
Залученість студента до усіх етапів практики, відвідування настановчих занять, ознайомчих екскурсій.	5
Чіткість у виконанні інструкцій керівника, ініціативність, своєчасність надання матеріалів практики.	5
Оцінювання завдання практики: адекватність перекладу, креативність індивідуальної перекладацької стратегії, професійність, достатній рівень володіння техніками пост-редагування.	50
Технічне оформлення завдання (дотримання рекомендацій, відповідність матеріалів наданому зразку, наявність та належне оформлення щоденника практики)	40
Загальна кількість балів	100

4.4. Розшифрування результатів оцінювання якості машинного перекладу

BLEU (Bilingual Evaluation Understudy) – загальний показник якості машинного перекладу, який порівнює збіги між машинним і еталонним (людським) перекладом.

42.27 — середня якість перекладу (приблизно зрозумілий текст із помітними неточностями).

95.20 — дуже висока якість, близька до людського перекладу.

Precision × Brevity - добуток т очності збігів (Precision) на коефіцієнт довжини перекладу (Brevity Penalty). **100% brevity** означає, що довжина перекладу дорівнює довжині еталону, тобто система не скорочувала текст.

Type: Individual / Cumulative – два способи розрахунку BLEU.

Individual — показники для кожного рівня n-грамів окремо, показує точність збігів для окремих фрагментів.

Cumulative — середній результат для всіх n-грамів до цього рівня, враховує контекст і послідовність збігів. Cumulative BLEU для 1–4-грамів показує узагальнений рівень точності з урахуванням усіх коротших n-грамів.

У першої системи: 66.87 → 57.07 → 48.77 → 42.27, тобто якість поступово знижується, але без різких стрибків.

У другій: 96.55 → 96.07 → 95.55 → 95.20 — стабільно високі результати.

1-gram – збіги окремих слів.

2-gram - збіги послідовностей із двох слів (словосполучення).

3-gram -збіги трьох слів підряд — показник локальної синтаксичної узгодженості.

4-gram – збіги чотирьох слів підряд — індикатор стилістичної та граматичної точності.

Таким чином, перша система (BLEU = 42.27) демонструє прийнятну, але неповну відповідність оригіналу: адекватний переклад із втратами на рівні фраз і граматичних конструкцій. Друга система (BLEU = 95.20) має високу точність і стилістичну узгодженість, практично не відрізняється від еталонного перекладу.

Interactive BLEU score evaluator

Perform comparative quality evaluations of files translated with one or more MT systems. This allows you to compare MT output with human translations and compare the BLEU scores of various MT systems. [Click here to learn more.](#)

Step 0: Pick source file (Optional)

Step 1: Pick human translated file

Step 2: Pick machine translated file

Step 3: Pick second machine translated file (Optional)

☐ Lowercase
 ☐ Tokenized
 ☐ Difference highlighting

BLEU	42.27	95.20
Precision x brevity:	42.27 * 100.00	95.20 * 100.00
Type	1-gram 2-gram 3-gram 4-gram	1-gram 2-gram 3-gram 4-gram
Individual	86.87 48.70 25.82 27.54	98.55 95.59 94.53 94.17
Cumulative	66.87 67.07 48.77 42.27	96.55 96.07 95.55 95.20
Export data	CSV	

4.5. Список рекомендованих джерел:

1. Karpina, O. Evaluating The Quality of Machine Translation Output with HTER in Domain-Specific Textual Environment. *Linguistic Studies*, 2023. № 46. P. 85–99. DOI: 10.31558/1815-3070.2023.46.8
2. Papineni K., Roukos S., Ward T., Zhu W. J. BLEU: a Method for Automatic Evaluation of Machine Translation // *Proceedings of the 40th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (ACL)*. – 2002.
3. Англійсько-український глосарій виробів *Microsoft* / за ред. Б. Рицара. Львів: ЕКОінформ, 2006. 208 с. URL: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Books/SS10_Glossary_Microsoft/SS10_Glossary_Microsoft.pdf

4. Бірюков А. В. Система оцінки якості автоматизованого перекладу. *Вісник Сумського державного університету. Сер. Філологічні науки*. 2004. № 3 (62). С. 42–48. URL: essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/11023.
5. Біскуб Ірина, Волошинович Наталія, Карпіна Олена Путівник з мистецтва для молоді: університетські бесіди Тоні Палмера в Луцьку: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 228 с.
6. Бондар Т. Г., Карпіна О. О. Методичні рекомендації для аудиторної та самостійної роботи з перекладу. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 44 с. Дарчук Н. П. Комп'ютерна лінгвістика : Підручник. К. : КНУ, 2008. 351 с.
7. Єлісєєва С. В. Переклад і локалізація у сфері інформаційних технологій : наук. праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Сер. : Філологія. Мовознавство. 2015. Т. 255, Вип. 243. С. 32–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufm_2015_255_243_8
8. Калиновська І., Карпіна О. Практико-орієнтований підхід о формування перекладацької компетентності: оцінювання якості машинного перекладу. «Професійно-прикладні дидактики», 2025, Вип. 2.
9. Калиновська І., Карпіна О., Рогач О. Неологізми у сфері штучного інтелекту: стратегії та способи перекладу з англійської мови українською. Академічні студії. Серія

- «Гуманітарні науки». 2025. Вип.2. С. 110-117. URL: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.16>
10. Калиновська І., Карпіна О., Рогач О. Інтегрований підхід до викладання усного, письмового, машинного та автоматизованого перекладу. Інноваційна педагогіка. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. 2025. Вип. 82. Т. 1. С. 53-56. URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2025/82/part_1/10.pdf
11. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Флоренція ; Страсбург ; Гранада ; Київ : Tempus, 1997. 317 с.
12. Карпіна О., Оласюк А. Труднощі перекладу документальних кінотекстів (на матеріалі англо-українського перекладу сценарію фільму Т. Палмера “O Thou, Transcendent”). *SCIENTIA EST POTENTIA*: наук. вісн. факультету іноземної філології: наук. журн. / [редкол.: О. Станіслав (гол. ред. та ін.]. Луцьк : Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. № 9. 74–79.
13. Карпіна О. О. Компаративний аналіз літературного й машинного перекладів (на матеріалі фрагментів роману С. Плат “The Bell Jar” Актуальні питання іноземної філології : наук. журн. / редкол. І. П. Біскуб (гол. редактор) та ін. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. № 3. С. 94–101.

14. Ключник О., Грицик Г. Про труднощі науково-технічного перекладу. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД* : матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конф., 17-19 листопада 2012 р. Переяслав-Хмельницький, 2012. С. 187–189.
15. Стахмич Ю. С. Адекватність та еквівалентність перекладу в контексті комп'ютерної лінгвістики. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*, 2012. Вип. 66. С. 235–238.
16. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Факультет іноземної філології
Кафедра прикладної лінгвістики**

Звіт

про проходження практики навчальної з _____
здобувача освіти підготовки Бакалавр
спеціальності 035 Філологія
освітньо-професійної програми
Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика

Термін практики _____
Місце практики _____
Оцінка практики _____
Керівник практики _____

Луцьк 20__

ПРАКТИКА НАВЧАЛЬНА

**Методичні рекомендації з навчальних практик для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(спеціалізація 035.10/В 11.10 Прикладна лінгвістика)**

Видається в авторській редакції